

УДК 336.515.631.11

Н.І. Мозолюк, старший викладач КПНУ імені Івана Огієнка

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Розглянуто методологічні основи аналізу фінансового стану підприємства агропромислового виробництва. Запропонована, методика проведення фінансового аналізу діяльності агропромислового підприємства, та шляхи поліпшення його фінансового стану.

***Ключові слова:** методологія, фінансовий стан, аналіз, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, дебіторська заборгованість, ліквідність, фінансова стійкість, платоспроможність, кредитоспроможність.*

Реформування колективних сільськогосподарських господарств і створення приватних (приватно-орендних) сільськогосподарських підприємств, селянських (фермерських) господарств, сільськогосподарських кооперативів, товариств, інших суб'єктів господарювання, заснованих на приватній власності, потребує від підприємств вишукування шляхів виходу з кризи, поліпшення свого фінансового стану. Останніми роками більш як 90% підприємств-виробників сільськогосподарської продукції були збитковими і нерентабельними, залишилися без джерел формування фінансових ресурсів. Рівень виробництва продукції зменшився майже вдвічі. Всі економічні показники погіршились.

Тому об'єктивною і невідкладною стала необхідність виведення аграрного сектора на рівень ефективного господарювання. Виявити можливості підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств за допомогою раціональної фінансової політики, оцінити фінансовий стан дає змогу фінансовий аналіз, проведення якого передбачає:

- визначення фінансового стану;
- виявлення змін у фінансовому стані в просторово-часовому розрізі;
- виявлення основних чинників, що викликають зміни у фінансовому стані;
- прогноз основних тенденцій змін фінансового стану.

Під фінансовим станом підприємства розуміють забезпеченість суб'єкта господарювання власними та залученими засобами, можливість та ефективність їх використання в своєму обороті за існуючих економічних умов.

Досягнення цілей фінансового аналізу можливе за допомогою різних методів та прийомів. Серед методів можна виділити основні:

- горизонтальний аналіз — у процесі аналізу визначають абсолютні й відносні зміни величин різних статей балансу за звітний період;
- вертикальний аналіз — розрахунок питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу, тобто вивчення структури статей активу і пасиву на звітну дату;
- трендовий аналіз — порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів із визначенням тренду, тобто основної тенденції динаміки показника; за допомогою тренду здійснюється перспективний прогнозний аналіз;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) — розрахунок співвідношень між окремими позиціями різних форм звітності за окремими показниками, визначення їх взаємозв'язку;
- порівняльний аналіз — як внутрішньо господарський аналіз окремих показників підприємства, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський порівняльний аналіз показників певного підприємства з показниками конкурентів, із середньогалузевими та середньогосподарськими.

Конфіденційність потребує, щоб звітна інформація не містила даних, що можуть завдавати шкоди конкурентним позиціям підприємства.

На підприємствах агропромислового виробництва доцільно використовувати експрес-аналіз фінансового стану, метою якого є наукова і проста оцінка фінансового добробуту, динаміки розвитку суб'єкта господарювання. Його необхідно виконувати в три етапи: підготовчий; попередній огляд фінансової звітності; економічне читання та аналіз звітності.

Мета першого етапу — прийняти рішення про доцільність аналізу фінансової звітності і переконатися в її готовності до читання. При цьому здійснюється візуальна і найпростіша рахункова перевірка звітності за формальними ознаками та за суттю, визначається наявність усіх необхідних форм і додатків, реквізитів і підписів, перевіряється правильність і якісність усіх звітних форм, валюта балансу і всі проміжні підсумки.

Мета другого етапу — ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи в звітному періоді, визначити тенденції динаміки основних показників діяльності, а також якісні зміни в майновому і фінансовому стані суб'єкта підприємницької діяльності.

Третій етап — основний в експрес аналізі, мета якого — узагальнена оцінка результатів господарської діяльності та фінансового стану об'єкта. Такий аналіз здійснюється з різним ступенем деталізації в інтересах різних користувачів (табл. 1).

Експрес-аналіз може закінчуватися висновком про доцільність або необхідність поглибленого та детальнішого аналізу. Деталізований аналіз фінансового стану — це докладніша характеристика майнового і фінансового

стану суб'єкта господарювання, результатів його діяльності в звітному періоді, а також можливостей розвитку на перспективу. Він конкретизує, доповнює і розширює окремі сторони експрес-аналізу.

Таблиця 1

Аналітичні показники експрес-аналізу

Напрямок аналізу	Показники
1. Оцінка економічного потенціалу суб'єкта господарювання	
1.1. Оцінка майнового стану	1. Розмір основних засобів та їх частки у загальній сумі активів. 2. Коефіцієнт зношування ОЗ. 3. Загальна сума господарських засобів, що перебувають у розпорядженні підприємства.
1.2. Оцінка фінансового стану	1. Величина власних коштів та їх частка в загальній сумі джерела. 2. Коефіцієнт покриття (загальний). 3. Частка власних обігових коштів у загальній сумі. 4. Частка довгостроково позикових коштів у загальній сумі джерела. 5. Коефіцієнт покриття запасів.
2. Оцінка результатів фінансово господарської діяльності	
2.1. Оцінка прибутковості	1. Прибуток. 2. Рентабельність загальна. 3. Рентабельність основної діяльності.
2.2. Оцінка прибутковості	1. Порівняльні темпи зростання виручки, прибутку, авансового капіталу. 2. Оборотність активів. 3. Тривалість операційного та фінансового циклу. 4. Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості.
2.3. Оцінка ефективності використання економічного потенціалу.	1. Рентабельність авансового капіталу. 2. Рентабельність власного капіталу.

Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства передбачає такі напрями:

1. Попередній огляд економічного і фінансового стану суб'єкта господарювання:
 - характеристика загальної спрямованості фінансово-господарської діяльності;

- виявлення «хворих» статей звітності, які можна поділити на дві групи:
 - 1) ті, що свідчать про незадовільну роботу підприємства в звітному періоді (наприклад, «Непокритий збиток звітного року» (рядок 350 балансу);
 - 2) ті, що свідчать про певні недоліки в роботі підприємства (наприклад «Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги» (рядки 160-162 балансу).
- 2. Оцінка та аналіз економічного потенціалу суб'єкта господарювання:
 - оцінка майнового стану;
 - побудова аналітичного балансу - нетто;
 - вертикальний аналіз балансу;
 - горизонтальний аналіз;
 - аналіз якісних зрушень у майновому стані;
 - оцінка фінансового стану;
 - оцінка ліквідності;
 - оцінка фінансової стійкості.
- 3. Оцінка та аналіз результативності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання:
 - оцінка основної діяльності;
 - аналіз рентабельності;
 - оцінка фінансового стану на ринку цінних паперів.

Аналіз балансу та оцінку його ліквідності можна провести за допомогою порівняльного аналітичного балансу. Його можна одержати з вихідного балансу шляхом додавання однорідних за своїм складом та економічним розрахунком статей балансу і доповнення показниками структури, динаміки та структурної динаміки. Аналітичний баланс охоплює багато важливих показників, що характеризують статику та динаміку фінансового стану підприємства.

Аналітичний баланс включає показники як горизонтального, так і вертикального аналізу — найважливіші характеристики фінансового стану підприємства:

- загальну вартість майна підприємства, що дорівнює підсумку балансу (рядок 280 або 640);
- вартість іммобілізованих (необігових) коштів (активів) або нерухомого майна, що дорівнює підсумку розділу I активу балансу (рядок 080);
- вартість матеріальних обігових засобів та мобільних (обігових) коштів, що дорівнює підсумку розділу II активу балансу (рядок 260);
- розмір власних коштів підприємства, що дорівнює сумі підсумків розділів I, II, V пасиву балансу (р. 380+430+630);

- розмір позикових коштів, що дорівнює сумі підсумків розділів III і IV пасиву балансу (р. 480+620);
- розмір власних коштів в обороті, що дорівнює різниці підсумків розділів I, II, V пасиву та I активу (р. 380+430+630-080).

У ринкових умовах, коли господарська діяльність підприємства та його розвиток здійснюються за рахунок самофінансування, а при недостатності власних фінансових ресурсів — за рахунок позикових коштів, важливою аналітичною характеристикою є фінансова стійкість підприємства.

Фінансова стійкість — це певний стан рахунків підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність. У результаті здійснення будь-якої господарської операції фінансовий стан підприємства може залишатися незмінним, поліпшитися або погіршитися. Щоденний потік господарських операцій є причиною переходу з одного типу стійкості в інший. Завданням аналізу фінансової стійкості є оцінка розміру та структури активів і пасивів, в результаті чого можна одержати відповіді на запитання: наскільки підприємство незалежне з фінансового погляду; зростає чи знижується рівень цієї незалежності; чи відповідає стан його активів і пасивів завданням його фінансово-господарської діяльності.

На практиці застосовують різні методики аналізу фінансової стійкості є надлишок або нестача джерел коштів для формування запасів і витрат, що визначається як різниця розміру джерел коштів та розміру запасів і витрат дорівнює сумі рядків 100+110+120+130+140 активу балансу. Для характеристики джерел формування запасів і витрат використовується декілька показників, що відображають різні види джерел:

1. Наявність власних обігових коштів (р. 380+430+630-080).
2. Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат або функціонуючий капітал (р. 380+430+480-4330-080).
3. Загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат (р. 380+430+4604-500+630-080).

В сучасних умовах господарювання, коли загостреною є проблема взаємних неплатежів, наявність коштів у підприємствах ще не можна прямо пов'язувати з прибутковою діяльністю. Господарство може вважатися досить рентабельним за даними звітності та одночасно відчувати нестачу обігових коштів, що може призвести до неплатежів контрагентам, в тому числі банкам, і до банкрутства.

Для оцінки кредитоспроможності підприємства необхідно провести аналіз ліквідності його балансу. Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошові кошти відповідає терміну погашення зобов'язань. Від ліквідності балансу слід

відрізняти ліквідність активів, що визначається як тривалість зворотного часу, необхідного для перетворення їх ліквідності та розташованих у порядку зменшення ліквідності, із зобов'язаннями за пасивом згрупованими за терміном їх погашення і розташованими в порядку зростання термінів.

Основними принципами оцінки кредитоспроможності позичальника можуть бути: забезпеченість власними коштами не менш як на 50%; оцінка виробленої продукції та наявність замовлень на її реалізацію; характер наданих послуг; економічна кон'юнктура (перспективи розвитку) тощо.

Для одержання комплексної оцінки кредитоспроможності позичальника експерти банку порівнюють певні показники з оптимальними і на підставні їх аналізу вирішують питання про можливість надання кредиту. До цих показників можна віднести: коефіцієнт покриття (оптимальний 2,0-2,5); інвестування; використання власних ресурсів; ефективність використання власних ресурсів; ефективність використання власних ресурсів; абсолютну ліквідність (0,2-2,5); незалежність (0,5); маневреність (0,4-0,6); заборгованість (0,5-1,0); фінансову стабільність (0,5); участь власних і довгострокових позикових коштів (0,5) загальний коефіцієнт покриття та інші.

Реальні висновки та пропозиції за результатами оцінки діяльності позичальника дають можливість банку уникнути невіправного ризику при здійсненні кредитування підприємства агропромислового виробництва.

Запропонована методика проведення фінансового аналізу діяльності агропромислового підприємства дасть змогу з різним ступенем деталізації (залежно від потреби) виявляти сильні та слабкі сторони; знаходити шляхи поліпшення фінансового стану, підвищувати конкурентоспроможність в умовах ринкових відносин.

Список використаних джерел:

1. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. — 2-ге вид. — К.: МАУП, 2001. — 152 с.
2. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. — К.: КНЕУ, 2001. — 387 с.
3. Шеремет А.Д., Сайфумен Р.С. Методика фінансового аналізу. — М. Инфра-М. — 1996. — 176 с.

Annotation. Methodological bases of analysis of the financial state of enterprise of agroindustrial production are considered. Offered method of leadthrough of financial analysis of activity of agroindustrial enterprise, and ways of improvement of him, the financial state.

Key words: methodology, financial state, analysis, horizontal analysis, vertical

analysis, account receivable, liquidity, financial firmness, solvency.

УДК 006.83:330.53

О.В. Перчук, старший викладач ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ЗАТРАТ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

В статті визначено основні методичні підходи щодо ведення обліку затрат на забезпечення якості на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: аналіз, затрати, забезпечення якості, облік, якість продукції.

Для кожного промислового підприємства, яке працює в умовах ринку, одним із основних є завдання розрахувати, обґрунтувати і забезпечити проектний рівень якості продукції з мінімальними затратами. Разом з тим, підвищення рівня якості продукції все в більшій мірі впливає на величину суспільно необхідних затрат. В умовах обмеженості матеріальних і грошових ресурсів це викликає необхідність подальшого вдосконалення економічного механізму управління якістю в напрямку підвищення його ефективності. Важливою передумовою цього є вдосконалення системи економічної інформації, зокрема, про величину затрат на забезпечення якості продукції.

На багатьох підприємствах обліком і аналізом подібних затрат не займаються через відсутність їх окремого методичного забезпечення. Це призводить до того, що можливості застосування інформації про затрати на якість для вирішення завдань раціонального витрачання ресурсів виробництва використовуються не в повній мірі.

Метою статті є визначення основних методичних підходів щодо організації обліку затрат на забезпечення якості продукції на вітчизняних підприємствах.

Вагомий вклад в розробку питань обліку та аналізу витрат на якість здійснили такі вітчизняні вчені-економісти як Аксененко О.Ф., Бутинець Ф.Ф., Бородкін О.С., Валуєв Б.І., Гуцайлюк З.В., Житня І.І., Кірейцев Г.Г., Кужельний М.В., Ластовецький В.М., Линник В.Г., Литвин Ю.Я., Маргуліс А.Ш., Мних Є.В., Морозова-Герасимович Н.А., Новіченко П.П.,